

Rada Európy
Výbor ministrov

ODPORÚČANIE č. R (97) 19
Výboru ministrov členským štátom
o zobrazovaní násilia v elektronických médiách

(prijaté Výborom ministrov dňa 30. októbra 1997 na 607. schôdzi zástupcov ministrov)

Výbor ministrov v zmysle Čl. 15 Štatútu Rady Európy,

Majúc na zreteli, že cieľom Rady Európy je prehlbovať jednotu členských štátov pri ochrane a presadzovaní ideálov a princípov, ktoré sú ich spoločným dedičstvom,

Vychádzajúc zo základného práva na slobodu slova, ako je zaručené v Čl. 10 Dohovoru o ochrane ľudských práv a základných slobôd, ako aj z princípov slobodného toku informácií a myšlienok a nezávislosti prevádzkovateľov médií, ako sú konkrétne zakotvené v Deklarácii o slobode slova a informácií z 29. apríla 1982,

Berúc do úvahy medzinárodný rozsah svojvoľného zobrazenia násilia, ako aj príslušné ustanovenia Dohovoru o cezhraničnej televízii (1989),

Vychádzajúc zo záverov 4. Európskej konferencie ministrov o masmediálnej politike (Praha, 7.-8. decembra 1994), na ktorej ministri zodpovední za mediálnu politiku predložili Výboru ministrov Rady Európy Akčný plán s rozpracovanou stratégiou podpory médií v demokratickej spoločnosti, obsahujúci požiadavku, aby Výbor ministrov v úzkej súčinnosti s profesionálmi z oblasti médií, ako aj s regulatívnymi orgánmi vypracoval príslušné smernice o zobrazení násilia v médiách,

Vychádzajúc z toho, že právo na slobodu slova nesie so sebou povinnosti a zodpovednosť, ktoré musia profesionáli v oblasti médií rešpektovať, ako aj z toho, že toto právo môže byť legitímne obmedzené, aby bola zachovaná rovnováha medzi využitím tohto práva a dodržiavaním iných základných práv, slobôd a záujmov, chránených Európskym dohovorom o ľudských právach,

Vyjadrujúc obavy pred všeobecným rastom zobrazovania násilia v elektronických médiách, čím sa tento jav stal vážnym spoločenským problémom,

Vychádzajúc z toho, že násilie nemožno považovať za náležitý prostriedok pre riešenie akýchkoľvek konfliktov, vrátane konfliktov medziľudských, berúc súčasne do úvahy, že násilie je súčasťou každodennej spoločenskej reality a že právo verejnosti na informácie zahŕňa i jej právo dostávať informácie o rozličných prejavoch násilia,

Berúc do úvahy, že v závislosti od rozličných kontextov jestvuje veľa spôsobov, ako sa dá v médiách pertraktovať násilie, počnúc spravodajstvom až po zábavu, pričom najmä v posledne menovanej oblasti sa násilie neraz bagatelizuje, alebo dokonca glorifikuje s cieľom získať čo najviac divákov,

Berúc do úvahy, že nezávisle od proklamovaného zámeru je zobrazenie násillia v elektronických médiách neraz svojvoľne zneužitú, nemá nijakú kontextuálne odôvodnenie, upadá na neprijateľne neľudskú a ponižujúcu úroveň, pričom sa prezentuje v neúmernom rozsahu,

Uvedomujúc si škody, ktoré sa môžu spôsobiť fyzickému, duševnému a morálnemu vývoju spoločnosti, osobitne mladým ľuďom, napríklad tým, že sa otupuje citlivosť k utrpeniu, vytvára sa pocit neistoty a nedôvery,

Berúc do úvahy, že nie všetci pracovníci, zodpovední za rôzne elektronické médiá, vnímajú rastúci podiel zobrazovania násillia ako problém,

Majúc na zreteli, že ekonomické dôvody, ktorými argumentujú určité osoby zodpovedné za elektronické médiá, nemôžu ospravedlniť zneužitie násillia,

V presvedčení, že rôzne štruktúry spoločnosti by si mali uvedomiť svoju zodpovednosť za pertraktovanie násillia v elektronických médiách,

V presvedčení, že všetci pracovníci elektronických médií si musia byť vedomí svojej zodpovednosti a že sú to práve oni, ktorí majú najväčšie možnosti pri riešení otázky zobrazenia násillia a jeho zneužitia; vítajúc súčasne úsilie, ktoré určité pracovníci a štruktúry v tomto smere už prejavili,

Odporúča, aby vlády členských štátov:

a) upriamili pozornosť pracovníkov sektora elektronických médií, regulatívnych orgánov tohto sektora, vzdelávacích inštitúcií a celej verejnosti na všeobecnú politiku v rámci smerníc, ako sú uvedené nižšie;

b) prijali pre ich implementáciu príslušné opatrenia;

c) všetkými náležitými prostriedkami zabezpečili, aby sa s týmito smernicami oboznámili príslušné osoby a orgány, ako aj iniciovali k nim všeobecnú diskusiu;

d) zabezpečili ich účinnú dodržiavanie v rámci svojho právneho poriadku;

ukladá generálnemu tajomníkovi Rady Európy

predložiť toto odporúčanie vládam tých signatárskych štátov Európskeho kultúrneho dohovoru, ktoré nie sú členmi Rady Európy.

Toto odporúčanie sa vzťahuje na neodôvodnené zobrazovanie násilia rôznymi elektronickými médiami tak v rámci jednotlivých štátov, ako aj pri cezhraničnom vysielaní. Závery o neodôvodnenosti sa dajú určiť podľa kritérií uvedených v prílohe tohto odporúčania.

DEFINÍCIE

Pre účely tohto odporúčania:

- a) za neodôvodnené zobrazenie násilia sa považuje šírenie slovných a obrazových komunikátov, ktorých násilné obsahy alebo spôsob ich uvedenia sa vyzdvihujú do popredia bez kontextuálneho opodstatnenia,
- b) pod elektronickými médiami sa rozumejú rozhlasové alebo televízne programy a ďalšie služby, ako sú video na objednávku, Internet, interaktívna televízia atď., a tiež produkty ako videohry, CD-ROM atď. okrem súkromných komunikácií, ktoré nie sú prístupné verejnosti;
- c) pod zodpovednými osobami sa rozumejú fyzické alebo právnické osoby zodpovedné za obsah slovných a obrazových komunikátov, dostupných pre verejnosť prostredníctvom rôznych elektronických médií.

SMERNICE

Smernica č. 1 - Všeobecný rámec

Článok 10 Európskeho dohovoru o ľudských právach v zmysle precedenčného práva, ako je uplatňované Európskym súdom pre ľudské práva, musí tvoriť všeobecný zákonný rámec pri riešení otázok zobrazenia násilia v elektronických médiách. Sloboda slova v zásade zahŕňa tiež právo na vysielanie a príjem informácií a myšlienok, ktorých súčasťou je zobrazenie násilia.

Určité formy neodôvodneného zobrazenia násilia však môžu byť v súlade so zákonom obmedzené, vychádzajúc z povinností a zodpovednosti spojených s právom na slobodu slova - a to za podmienky, že tieto zásahy do slobody slova sú upravené zákonom a nevyhnutné pre demokratickú spoločnosť.

Konkrétne to znamená, že opatrenia na zamedzenie neodôvodneného zobrazenia násilia v elektronických médiách môžu byť legitímne zamerané na rešpektovanie ľudskej dôstojnosti a ochranu citlivých skupín, ako sú deti a mladiství, ktorých fyzický, duševný a morálny vývoj môže byť v dôsledku sledovania týchto násilných obsahov narušený.

Smernica č. 2 - Zodpovednosť a prostriedky realizácie neštátnych subjektov

Pracovníci zodpovední za obsah

Členské štáty budú mať na zreteli a vychádzať z toho, že sú to najmä a predovšetkým pracovníci zodpovední za obsah, na ktorých ležia povinnosti a zodpovednosť spojené so slobodou slova, keďže práve oni nesú prvotnú zodpovednosť za obsah slovných a obrazových komunikátov, ktoré šíria. Znamená to, že ak sa prevádzkovatelia elektronických médií rozhodnú šíriť slovné a obrazové komunikáty s obsahom násilia, preberajú určitú zodpovednosť z hľadiska možných škodlivých dôsledkov na verejnosť, osobitne na mladých ľuďoch, ale aj na spoločnosť ako celok. Túto zodpovednosť musia

pracovníci médií v závislosti od druhu elektronického média prejavit' rôznymi spôsobmi, ako napríklad:

- i) náležitými prostriedkami zabezpečiť, aby verejnosť bola zavčasu a dostatočne informovaná o slovných a obrazových komunikátoch s obsahom násilia, ktoré jej budú sprístupnené,
- ii) vytvoriť kódexy pre jednotlivé sektory, v ktorých pre každú profesionálnu oblasť bude rozpracovaná konkrétna zodpovednosť,
- iii) vypracovať v jednotlivých organizáciách elektronických médií vnútro podnikové smernice, vrátane kritérií na vyhodnotenie obsahov,
- iv) vytvoriť tak na úrovni sektorov, ako aj v rámci jednotlivých mediálnych podnikov príslušné konzultatívne a kontrolné mechanizmy na monitorovanie uplatňovania samoregulačných štandardov,
- v) vychádzať zo samoregulačných štandardov pri zmluvách s inými sektormi, ako sú audiovizuálni producenti, výrobcovia videohier, reklamné agentúry atď.,
- vi) udržiavať pravidelné kontakty a výmenu informácií s celoštátnymi regulatívnymi orgánmi, ako aj so samoregulačnými orgánmi v iných štátoch.

Jednotlivé sektory spoločnosti

Členské štáty budú mať na zreteli a vychádzať z toho, že každý jednotlivý sektor spoločnosti nesie zodpovednosť na úseku svojich vlastných aktivít. Túto zodpovednosť si môže plniť rôznymi formami, nevynímajúc pritom pracovníkov zodpovedných za obsahy, konkrétne: osvetovými kampaňami; podporou a zabezpečením mediálneho vzdelávania; podporou alebo organizovaním výskumu o zobrazení násilia, atď.

Pokiaľ ide o prístup k elektronickým médiám a ich sledovanie deťmi a mladistvými doma a v škole, ako aj vzhľadom na ich vnímavosť k slovným a obrazovým komunikátom šíreným týmito médiami, osobitná zodpovednosť leží na rodičoch a učiteľoch. Túto zodpovednosť si môžu plniť rozličnými spôsobmi, ako sú napríklad:

- i) pestovanie a udržiavanie kritického prístupu voči neodôvodnenému zobrazovaniu násilia;
- ii) využívanie elektronických médií premysleným a selektívnym spôsobom, ako aj vyžadovanie kvalitných produktov a programov;
- iii) stimulovanie kritického prístupu u detí a mladistvých, napr. mediálnym vzdelávaním v rámci rodiny a v školách;
- iv) rôzne formy obmedzenia prístupu detí a mladistvých k násiliu, zobrazovanému v elektronických médiách, pokiaľ toto môže narušiť ich fyzický, duševný alebo morálny vývoj.

Smernica č. 3 - Zodpovednosť a prostriedky členských štátov

Členské štáty nesú o.i. všeobecnú zodpovednosť za blaho svojho obyvateľstva, ochranu ľudských práv a za rešpektovanie ľudskej dôstojnosti. Pokiaľ však ide o neodôvodnené zobrazenie násilia elektronickými médiami, členské štáty nesú iba sekundárnu zodpovednosť, pretože primárna zodpovednosť leží na tých, ktorí sú zodpovední za obsahy.

Štátna mediálna politika

Členské štáty musia zabezpečiť komplexný prístup, ktorý sa neobmedzí iba na

pracovníkov, zodpovedných za obsahy, ale bude sa vzťahovať na každú profesionálnu alebo spoločenskú oblasť ako celok. Tento prístup predpokladá v rámci možnosti sledovať také ciele, ako napr.:

- i) podporovať budovanie nezávislých regulatívnych orgánov pre jednotlivé elektronické médiá. Tieto orgány by mali byť vybavené príslušnými kompetenciami a nástrojmi regulácie, pokiaľ ide o zobrazovanie násilia v rámci štátu;
- ii) umožniť domácim i zahraničným užívateľom elektronických médií, ktorí vyjadrujú kritické názory voči jednotlivým programom alebo produktom s obsahom násilia, aby mohli podávať sťažnosti na regulatívny orgán alebo na inú kompetentnú štátnu inštitúciu;
- iii) zahrnúť do licenčných podmienok pre vysielateľov určité povinnosti, pokiaľ ide o prezentáciu násilia, a definovať aj represívne opatrenia administratívnej povahy, ako je napr. neobnovenie licencie, ak sa tieto povinnosti nebudú plniť;
- iv) vytvoriť metodiku, uľahčujúcu deľbu zodpovednosti medzi pracovníkmi, zodpovednými za obsahy, a verejnosťou (signalizácia, časový predel);
- v) prehľbovať znalosti pracovníkov elektronických médií o problematike neodôvodneného zobrazovania násilia, ako aj o reakciách verejnosti na túto tému;
- vi) podporovať výskum násilia, zobrazovaného elektronickými médiami, najmä trendov v jednotlivých médiách, ako aj výskumné štúdie o účinkoch tohto zobrazenia na verejnosť.

Medzinárodná spolupráca

Popri svojich medzinárodných záväzkoch a aktivitách, realizovaných v rámci Rady Európy, členské štáty budú spolupracovať na bilaterálnej i multilaterálnej úrovni, ako aj v rámci príslušných medzinárodných organizácií, s cieľom rozvíjať politiku zameranú na riešenie tejto problematiky, najmä z hľadiska medzinárodného rozmeru neodôvodneného zobrazovania násilia v elektronických médiách. V tejto súvislosti členské štáty budú napomáhať výmenu informácií a spoluprácu medzi zodpovednými regulatívnymi orgánmi, najmä pokiaľ ide o obsahovú klasifikáciu a riešenie sťažností zo zahraničia.

Zákonné prostriedky

V prípadoch, keď sa pracovníci, zodpovední za obsahy, uchýlia k neodôvodnenému zobrazovaniu násilia, ktoré závažným spôsobom znevažuje ľudskú dôstojnosť, alebo svojou antihumánnou či zvrátenou podstatou spôsobuje verejnosti, a osobitne mládeži, škody na jej fyzickom, duševnom alebo morálnom vývoji, členské štáty budú účinne uplatňovať príslušné občianskoprávne, trestné alebo administratívne postihy. Výzva pristúpiť k tomuto pracovnému dokumentu sa týka aj tých členských štátov, ktoré zatiaľ nie sú signatármi Európskeho dohovoru o cezhraničnej televízii (1989). Všetky účastnícke štáty Dohovoru zabezpečia účinnú implementáciu tohto dokumentu, osobitne opatrení týkajúcich sa zobrazovania násilia, ako aj pravidelné vyhodnocovanie jeho účinnosti. Členské štáty sa takisto vyzývajú, aby venovali náležitú pozornosť Odporúčaniu čís. 8 (89) Výboru ministrov o zásadách distribúcie videogramov s násilným, hrubým alebo pornografickým obsahom.

Podpora kvalitných relácií, programov a produktov neobsahujúcich násilie

V rámci jednotlivých štátnych a európskych programov podpory výroby a distribúcie audiovizuálnych diel budú členské štáty v úzkej súčinnosti s európskymi orgánmi a profesionálnymi združeniami presadzovať princíp podpory kvalitných relácií, programov

a produktov neobsahujúcich násilie, ktoré odrážajú kultúrnu rozmanitosť a bohatstvo európskych krajín.

Smernica č. 4

Spoločná zodpovednosť za vzdelávanie v oblasti elektronických médií

Štáty by mali považovať vzdelávanie v oblasti elektronických médií za vec spoločnej zodpovednosti medzi nimi ako takými, pracovníkmi zodpovednými za obsahy a rozličnými sektormi spoločnosti. Toto vzdelávanie predstavuje osobitne vhodný spôsob, ako pomôcť verejnosti, a najmä mládeži, rozvíjať v sebe kritický prístup k rôznym formám zobrazovania násilia v týchto médiách a robiť premyslený výber.

PRÍLOHA

k Odporúčaniu č. R (97)19

Kritériá pre rozhodovanie o odôvodnenosti, resp. neodôvodnenosti zobrazenia násilia v elektronických médiách

Pri posudzovaní špecifických prípadov zobrazenia násilia v elektronických médiách môžu vzniknúť odlišné názory, či toto zobrazenie je, alebo nie je odôvodnené. Táto rozmanitosť prístupov súvisí s odlišnou zodpovednosťou posudzujúcich osôb alebo inštitúcií (vysielaťelia, rodičia, reklamní inzerenti, samoregulačné orgány, regulatívne inštitúcie, súdy, atď.). Táto rozmanitosť sa bude teda prejavovať aj pri uplatňovaní kritérií uvedených nižšie.

V nasledujúcej tabuľke, ktorú nemožno považovať za vyčerpávajúcu, sú vzájomne prepojené viaceré charakteristiky (napr. typ relácie - dokumentárna relácia/relácia pre deti - vysielač čas, možnosť voľného alebo podmieneného prístupu, atď.), ktoré treba brať do úvahy pri rozhodovaní, či v danom prípade je zobrazenie násilia elektronickým médiom z kontextuálneho hľadiska odôvodnené. Preto zobrazenie pravdivých záberov z masakry môže byť odôvodnené v kontexte televíznej informatívnej relácie, ale neodôvodnené v kontexte interaktívnej videohry, atď.

1. Prístup verejnosti k elektronickým médiám

Televízia:

- voľný prístup /nekódované vysielenie/
- prístup za poplatok /kódované vysielenie/
- "profesionálny" prístup /platená medicínska TV služba/
- interaktívna televízia /napr. videohry, CD ROM alebo Internet/
- vysielač čas /vysielač časy pre deti / hlavný vysielač čas / vysielač časy pre dospelých/

Iné:

- Internet
- video
- voľný prístup

- podmienený prístup /videoprogramy s indexom X/

2. Typy programov

Televízne programy

- spravodajstvo
- publicistika
- dokumentárne a vedecké programy
- reality shows
- ľahká zábava, hudba, videoklipy
- hry, súťaže
- šport
- náboženské programy
- detské programy
- hrané programy /filmy, dramatické relácie atď./
- reklama, telenákup
- upútavky - avíza na program

Rozhlasové programy

- spravodajstvo
- publicistika
- ľahká zábava, hudba
- šport
- náboženské programy
- programy pre mládež
- reklama

Iné:

- videokazety, prehľady
- videohry
- multimédiá

3. Zobrazené násilné činy

- fyzické násilie
- sexuálne násilie
- psychologické násilie
- verbálne násilie
- skryté násilie
- hrozby
- násilný čin ako taký /napr. fyzická agresia/
- iba výsledok /napr. poškodenie na zdraví, hmotná škoda/
- čin aj výsledok

4. Kontext zobrazeného násillia

- informácie
- vzdelávanie
- zvyšovanie povedomia (charita)
- umelecký výrazový prostriedok
- zábava
- sociálna kritika, irónia, humor
- divácka atraktivita /hľadanie senzácií
- bez osobitného zámeru

5. Forma zobrazenia násilia

- realistická
- naturalistická
- hedonistická
- estetická
- agresívna
- surový materiál
- obraz a komentár / hodnotiace úsudky
- pozitívna/negatívna / násilný čin hrdinu/antihrdinu/

Prevzaté z publikácie "Základné európske dokumenty v oblasti regulácie elektronických médií", vydali Národné centrum mediálnej komunikácie a Výskumný servis Slovenskej televízie, Bratislava, 1998